

Nordland : FRA ANLEGG TIL AKTIVITET - utviklingen av en helhetlig kommunal politikk for fysisk aktivitet

Bakgrunn

Da fylkeskommunene i 1988 fikk delegert ansvar fra staten for lokal fordeling av tippemidler til anlegg, fikk vi mer ansvar for relativt mye midler. 30-40 mill. kr. bare til Nordland med et klart definert formål: Anlegg beregnet til idrett og fysisk aktivitet. Delegasjonen ga oss større innsikt og interesse i bruken og vi spurte: Anlegg for hvem? Idrett og aktivitet for hvem? Hvem stimulerte vi på denne relativt sett kostbare måten til aktivitet og hvilken sosial profil hadde denne ressursbruken? Vi begynte å interessere oss for aktivitetsmønsteret i befolkningen. Og hvilke muligheter hadde vi for å utvide fokus fra rollen som et haleheng til idretten mer over til rollen som utvikler og pådriver for de grupper som mer enn noen trengte stimulans – mer inaktive grupper og grupper utenfor organisert virksomhet.

Fylkestinget var direkte uenig i idrettsmeldingens avgrensede budskap (1992) som la til grunn at offentlig sektor skulle bygge anlegg. Punktum. Frivillig sektor med idretten i spissen skulle drive aktiviteten. Hvorfor skulle vi være enige i en slik snever ansvarsfordeling, i en slik til de grader videreført prioritering av de aller mest fysiske ressurssterke.

Idretten hadde gjort og gjorde fortsatt en god jobb ut fra sitt idegrunnlag og sine primære interesser. For oss var det imidlertid helt klart at dette idegrunnlag bygd på organisert trening, konkurranser og prestasjonsutvikling ikke ville passe det store flertall av befolkningen. Ingen tegn i tiden tydet på at lokal idrett ut fra nevnte interessegrunnlag var i stand til å omsette idrettsforbundets visjon ”Idrett for alle” til realiteter. Ca. 3 % av den voksne befolkning drev konkurranseidrett og ca. 10 % hadde en viss tilknytning til fysisk aktiv idrettslig virksomhet. Om 80-90 % av barna i kortere eller lengre perioder hadde vært innom idretten, så var vi samtidig klar over at 90-95 % av barnas aktivitetspyramide skulle fylles med egenorganisert aktivitet koplet til hjem, nærmiljø og skole.

Vi formulerte om målsettingen til : ”Alle skal gis tilbud om fysisk aktivitet og naturopplevelser ut fra egne forutsetninger og behov”. For å få dette til måtte andre aktører på banen. Og det offentlige med kommunene som desidert viktigste operative nivå sto helt sentralt i et slikt utvidet ansvars-perspektiv. Og kommunene tok utfordringen.

Fylkeskommunen tok i dette tilfellet tak i rollen som utviklingsaktør på en aktiv måte. Vi byttet ut (eller ”utviklet”) begrepet *offentlig idrettspolitikk* med det mye mer inkluderende og ikke minst for kommunene mye mer utfordrende begrepet *offentlig politikk for fysisk aktivitet*. Idrettsbegrepets avgrensede assosiasjoner ble byttet ut med en helhetstenking som angikk kommunenes innbyggere – ikke et relativt begrenset utvalg.

Som koordinator i et utvidet regionalt samarbeid, rettet så vel mot helsesektor, skolesektor og kultursektor, ble vi samtidig en pådriver og hjelpemotor for kommunene i utviklingen av en slik politikk.

Praktisk oppfølging

Ved hjelp av dette nettverk og samarbeid og et fylkespolitisk vedtak om at min. 25 % av tippemiddelrammen skulle prioriteres til nærmiljøanlegg, fikk vi en mangedobling i byggingen av nærmiljøanlegg, enkle tilrettelegginger tilknyttet nærmiljø og skoler beregnet på egenorganisert aktivitet.

Kommunehelseloven var det andre betydningsfulle grunnlag vi bygde utviklingsarbeidet på. Fylkestinget sa i 1995 ja til å starte et samarbeid med kommunene om tilpasset fysisk aktivitet som virkemiddel i helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende arbeid og med spesielt fokus på helsesektorens ansvar og muligheter. Igjen utnyttet vi vår sentrale

koordinatrorolle i det offentlige nettverk godt. FYSAK-Nordland var et faktum. På tre år deltok 24 kommuner i samarbeidet og i 2000 gjorde fylkestinget prosjektet om til fast fylkeskommunalt arbeidsområde. Nå deltar 35 kommuner hos oss og 6 andre fylker er i gang med tilsvarende FYSAK-modeller.

Der var flere muligheter og vi forsto at en god helhetlig kommunal aktivitetspolitikk kunne og måtte baseres på mer enn bygging av nærmiljøanlegg og engasjement fra kommunal helsesektor. Vi startet et utvidet samarbeid med noen av FYSAK-kommunene, som da hadde opparbeidet seg et godt relevant grunnlag. Målet var nå å utvikle en kommunal helhetlig politikk for fysisk aktivitet og naturopplevelse – basert på et videre tverretatlig og tverrsektorielt samarbeid. Vi tok utgangspunkt i plankravet fra Kulturdep. som grunnlag for spillemidler til anlegg, koplet plankravet til visjonen fysisk aktivitet for alle og flyttet fokus fra anlegg som eneste virkemiddel over til fysisk aktivitet som det overordnede mål. Kommunene var enige i at de satt på en rekke muligheter for aktivitetsskaping ut over anleggsbygging. Vi fikk et mye større og bredere engasjement rundt den kommunale plan som nå endret navn fra *Kommunedelplan for anlegg og områder for idrett og friluftsliv* til *Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelse*.

Vi fikk samtidig et engasjement som resulterte i at mange nye og større grupper i kommunene fikk nye tilbud – også grupper med interesser og forutsetninger relativt langt utenfor idrettens tilbud.

Når vi nå øker oppmerksomheten ytterligere mot skolens aktivitetstilbud, praktiserer vi igjen våre før omtalte roller som koordinator og pådriver. Et bredt sammensatt regionalt utvalg med sterk representasjon fra skolesektoren selv står bak de mål og den strategiutforming vi bygger arbeidet rundt. Og målet er få alle fylkets ca. 300 skoler med på utfordringen staten og vi er enige om – minimum 1 times fysisk aktivitet pr. dag for alle elever.

Oppsummering

Vi har gjennom disse eksempler opparbeidet oss en tillit i nettverket, ikke minst i kommunen, som bl.a. skyldes:

- Klare fylkespolitiske vedtak og tilrådninger
- God kompetanse og tilstrekkelig kapasitet på arbeidsområdet
- Økonomiske virkemidler / tilskudd som bekrefter fylkeskommunens prioritering av arbeidsområdet
- Kunnskap om kommunene og evne til å tilpasse oss til den kommunale virkelighet (utenom bykommunene 40 distriktskommuner med 3000 innbyggere i gjennomsnitt)

Vi har gjennom dette arbeidet også beredt grunnen for et utvidet folkehelseengasjement:

- Det regionale nettverk og kommunene er som resultat av fokuset på offentlig aktivitetspolitikk også mer fokusert på folkehelsearbeid generelt
- Vi snakker for eksempel ikke bare om fysisk aktivitet i skolen. Vi snakker vel så mye om Den helsefremmende skolen – med vekt på fysisk aktivitet i denne omgang
- Arbeidets tilknytning til folkehelsedimensjonen har resultert i at folkehelse nå er forankret som satsingsområde i fylkesplanen, det utarbeides regionalt utviklingsprogram for folkehelse og folkehelse er fra nå av definert som et eget politisk og administrativt arbeidsområde.
- Stilling som rådgiver for folkehelse er lyst ut.

Fylkeskommunene kan være med og bør være med i det løftet som skal bringe folkehelsearbeidet opp på rette nivå.